

Marijana Tomelić Ćurlin
Split

SMOJINA VJEČNOST I *SPLISKA RIC*¹

UDK: 811.163.42'282Smoje, M.
Rukopis primljen za tisak 22. 1. 2023.
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Splitskom čakavštinom bavili su se mnogi; proučavana je i vrednovana, raščlanjivana, zapisivana, analizirana... Grad Split ima svoju povijest, opisanu i zapisanu, ima svoj jezik, ima svojega Smoju.² Jezik Miljenka Smoje, odnosno njegova stvaralaštva zavređuje veliku pozornost. Smoje je bio poznati splitski novinar, reporter, »veliki meštar makinjete«, književnik, *humorist*, putopisac, televizijski scenarist... Čovjek velikoga stvaralačkog žara. Svoj je *spliski* zapisao i pretočio u medij pisane riječi pa njegov zapis ne predstavlja samo unikatno književno djelo u povijesti hrvatske književnosti već i jezični, čakavološki dokument izvornoga splitskog govora.

Analiza Smojina književnoga jezika provest će se na *Libru* iz 1981. godine, koji sadrži mnoge njegove feljtone, članke, dijelove članaka, putopise kao i scenarij za film. Cijeli taj dio njegova stvaralaštva nastajao je od 1955. do 1981. godine. U korpus istraživanja ulaze poglavlja iz *Libra: Feljtoni, Razgovori sa Šantom, Putositnice, Čakule na šentadi, Mali Marinko* i *Servantes iz Maloga mista*.

Ovaj je rad znanstvena studija o jeziku na kojemu je svoja djela pisao Miljenko Smoje. U svojem je *spliskom čakavskom* bio duhovit, podrugljiv, sumoran u ocrtavanju splitske

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Dijalektološka i sociolingvistička istraživanja hrvatskoga jezika* (voditelj: dr. sc. Filip Galović, izv. prof.), koji je odobrilo i financiralo Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu.

² Ove godine obilježava se 100. obljetnica rođenja Miljenka Smoje. Tom prigodom Grad mu je Split odlučio odati počast nazvavši 2023. godinu Smojinom godinom. Organiziravši program *Smojinih 100*, Grad se prisjetio splitskoga velikana, a ovim radom autorica daje svoj doprinos u Godini Miljenka Smoje vjerujući da je Smoje svojim pisanjem zaslužio vječnost.

svakodnevice, vezan za sudbinu maloga čovjeka, za težaka, ribara, priprostoga dalmatinskog čovika, za *spliski dišpet*...

U ovome će se radu promatrati splitska čakavština i Miljenko Smoje, odnosno njegova *spliska rič*. U radu se donose promišljanja o Smojinoj pisanoj riječi te se podjednako ističe njegova »sporednost« u hrvatskoj jezičnoj kulturi i njegova vječnost. Ovim prilogom prisjetit ćemo se velikoga kroničara, njegova iskustva, humora, iskrenosti te njegova izričaja.

Na dobro nam došla Smojina godina!

Ključne riječi: *Miljenko Smoje, Libar, splitska čakavska pisana rič.*

1. UVOD

Moć je pisane riječi premošćivanje granice vremena i prostora, tj. omogućivanje pojedincu susretanje s prošlim vremenima i shvaćanje njegove neprolazne vrijednosti.

Miljenko Smoje, naš književnik, novinar, scenarist, putopisac, kroničar i kritičar piše o Splitu i za Split. Prepoznavši u pisanoj riječi moć i snagu, Smoje vrlo vješto, rječito i duhovito piše o običnome, malome čovjeku, njegovu mentalitetu, preživljavanju, šali, »zafkanciji«, o njegovoj svakodnevici. Sa simbolikom, ironijom, ali i toplinom on promatra i bilježi, provocira, ruga se i komentira.

Kao dobar poznavatelj domaće, kulturne i društvene povijesti svojim pisanjem svjedoči o prilikama jednoga doba. On govori o Splitu; spominje poznate znamenitosti, sredine, često aludirajući na suvremenu društveno-političku zbilju, kritizira.

Njegovi likovi (šjor Toni Pirula i njegova Mamolina, šjor Pivalica, Ben, Danilo, Đovanina Kokola, Roko, Keka, Servantes, stari ribari, gospoda, direktori, načelnici, pošćeri, brijači, turisti) prikazani su sa svim svojim »mušicama«, *dišpeton* i slabostima; oni pričaju priču o Dalmaciji koja je »puna sličic, čudesni mali sličic, detalja... samo i triba vidit«,³ oni pričaju priču o Splitu. Puno događaja, anegdota, puno humora, izrugivanja, bezvremenskih situacija, sve to čini Smoju velikim i nezaboravnim. Svojim specifičnim *spliskin* humorom Smoje je često napadao svjestan da nema većega zadovoljstva nego se komu narugati (Andrijić, 2022: 6) i tako je ostao »vjeran sebi i harlekinskom odijelu te iz njega (ponekad) drži prodike koje, zahvaljujući duhovitosti i životnosti, nikada ne postaju dosadne« (Prizmić, 2004: 297). Često optuživan, izlagan pritiscima i »šikaniranju«, nazivan svakakvim imenima svoje je priznanje i »nov život« ovaj dalmatinski kroničar dobio tek nakon

³ <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/miljenko-smoje-sporadan-a-vjecan-3908121> (pristupljeno 8. siječnja 2023.).

smrti, »a sva njegova djela zauvijek će ostati zapisana zlatnim slovima i na istima odgajat će se generacije i generacije novih naraštaja.«⁴

1.1. SMOJE I *SPLISKA RIČ*

Splitska čakavska *rič* kulturna je vrijednost koja odražava povijest, identitet i duh jednoga grada. Danas taj duh grada polako nestaje; ta stara *spliska rič* postaje zaboravljena. Malo je onih koji su svjesni toga jezičnoga bogatstva, a Smoje je zasigurno bio jedan od njih.

On je to znao; svjestan svojega jezika, *spliskoga*, pisao je onako kako ga je osjećao. A osjećao ga je pa su njegove *spliske riči* danas pravi živući spomenici kulture.

»Vrlo mlad osjeća potrebu da se izrazi nestandardiziranim hrvatskim, odnosno njegovom čakavskom varijantom. Teško je reći je li to znak pobune protiv onih 'iza brda', želja da se Marulićevu jeziku vrati nekadašnji sjaj ili pokušaj oduživanja sredini u kojoj je (od)rastao i jeziku kojim je prvi put progovorio.« (Prizmić, 2004: 296).

Kakogod, Smojin jezik, odnosno jezik njegova stvaralaštva, zavređuje veliku pozornost. Smoje je stvorio svoj jezik, a: »kaže se da veliki pisci stvaraju svoj vlastiti jezik. U tom je smislu Smoje veliki pisac; ali istovremeno i mali. Jer jezik kojeg je izmislio nalazi se unutar skromnih okvira dijalekta tj. njegove podvrste – spličanštine. I kao takav je hibridan, sastavljen od splitske čakavštine i *slanga made in Varoš and Matejuška*. Stoga neprevodiv na svjetske jezike, »osuđen« da ostane unutar gabarita Splita, kao maternice, Dalmacije kao kolijevke.«⁵

Grad je Split oduvijek bio »sjecište brojnih govora i kultura«. Od davnina čakavski grad, već je puno prije Smoje bio jezično »uzdrman«. Jaka štokavizacija promijenila je splitski govor tijekom vremena, pa stoga u Smojinu stvaralaštvu ne čudi čest štokavski jezični utjecaj. No, bez obzira na to, Smojin splitski i dalje jest *spliski*; to je jezik, književni jezik jednoga nezaboravnog Smoje!

2. PREDMET I METODOLOGIJA RADA

Jezik Smojina djela danas izaziva posebno zanimanje. Dostupna je literature o Smoji, no vrlo je malo bibliografskih jedinica posvećeno samo jezičnoj strani njegova stvaralaštva. Upravo je to bila glavna motivacija za nastanak ovoga rada:

⁴ <https://www.dalmacijadanas.hr/smoje-za-vjecnost-sad-je-i-konacno-spliscani-dobivaju-povijesni-kutak-o-kojem-ce-generacije-pricati-feda-klaric-kroz-suze-za-dalmaciju-danas-zovu-me-ljudi-iz-cijelog-svijeta-radost-je-golema/> (pristupljeno 9. siječnja 2023.).

⁵ <https://tris.com.hr/2023/04/o-je-smoje/> (pristupljeno 21. siječnja 2023.).

nedovoljna istraženost jezika Smojina djela, nedostatci opisa na svim jezičnim razinama: fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj.

U ovome radu provest će se samo fonološka i morfološka jezična analiza i to na Smojinu *Libru* iz 1981. godine, koji sadrži brojne njegove feljtone, članke, dijelove članaka, putopise kao i jedan scenarij za film. Taj dio njegova stvaralaštva nastajao je od 1955. do 1981. godine. U korpus istraživanja ulaze poglavlja iz *Libra: Feljtoni, Razgovori sa Šantom, Putositnice, Čakule na šentadi, Mali Marinko, Servantes iz Maloga mista*. Kako su navedeni naslovi nastajali u različitim vremenskim odsječcima, bit će zanimljivo vidjeti je li se Smojin jezik mijenjao i je li Smoje uvijek bio dosljedan svojoj *splitskoj riči*.

Cilj ove analize bio je da se što preciznije opiše jezik kojim je Smoje pisao. Ipak, analizirajući Smojin jezik, mora se voditi računa i o tome da je jezik nekoga pisca književni jezik bez obzira na kojem je dijalektu pisao. Smoje je pisao splitskom čakavštinom, ali je vjerojatno i obogaćivao svoj jezik, istraživao po sinkroniji, po drugim dijalektima i govorima, pa se oni u njegovu pisanju mogu i osjetiti.

Zbog preglednosti jezične građe kraticom će biti naznačeno iz kojega je poglavlja *Libra* uzet primjer. Bit će navedeno vrijeme nastanka teksta, kratica poglavlja (po abecednom redu) te primjeri. Jezične se značajke promatraju u odnosu na »novije podatke« o splitskome govoru.⁶ Svi će primjeri biti navedeni u kurzivu te podcrtani, jednom ili dvjema crtama da bi se što preglednije pokazala raznolikost jezičnih posebnosti. Analizirana poglavlja (tekstovi)⁷ nisu podjednake duljine pa je normalno da poneke jezične posebnosti neće biti svugdje zapažene, odnosno zabilježene. No, to neće puno promijeniti, odnosno izmijeniti zaključak o Smojinu književnome izrazu.

Kao što je već navedeno, u korpus istraživanja ulaze poglavlja iz *Libra: Feljtoni* (F), *Razgovori sa Šantom* (RSS), *Putositnice* (P), *Čakule na šentadi* (ČNS), *Mali Marinko* (MM), *Servantes iz Maloga mista* (SMM).⁸

⁶ O splitskom govoru više u Jutronić, 2004, 2010; Vulić, 2008; Menac-Mihalić i Menac, 2011; Galović, 2014a, 2014b, 2015; Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016; Galović i Togonal, 2021; Jutronić i Galović, 2021.

⁷ U poglavlju koje slijedi, tekstovi će biti opisani onim redom kako su navedeni u *Libru*.

⁸ Iz *Libra* je za korpus istraživanja izuzeto poglavlje *Likovi*. Tu se nalazi jedan tekst koji je nastao tijekom 50-ih godina: *Staro momče Ben* (Smoje, 2004: 247–253), jedan tekst nastao tijekom 60-ih godina: *Šjor Toni Pirula i njegova Mamolina* (Smoje, 2004: 254–258) te dva teksta nastala tijekom 70-ih godina prošloga stoljeća: *Velemajstor s Matejuške* i *Oj Danilo, svih Danila družite!* (Smoje, 2004: 259–270). Tekstovi su objavljeni u trima novinama: dva su objavljena u *Nedjeljnoj Dalmaciji*, jedan u *Vjesniku u srijedu*, a jedan u *Slobodnoj Dalmaciji*. Smoje se u tim tekstovima svojim izrazom vrlo često približava standardnom jeziku, što je bio glavni razlog zbog čega tekstovi nisu analizirani.

Feljtoni (F) sadrže trideset tekstova koji su nastali tijekom 70-ih⁹ i 80-ih¹⁰ godina prošloga stoljeća (od 1973. do 1980. godine). Tekstovi su objavljeni u raznim novinama i časopisima: sedamnaest ih je objavljeno u *Nedjeljnoj Dalmaciji*, osam u *Vjesniku u srijedu*, dva u *Vjesniku*, jedan u *Startu* te za dva teksta nije naveden izvor objavljivanja.¹¹

Razgovori sa Šantom (RSS) sadrže pet tekstova koji su nastali tijekom 70-ih¹² godina prošloga stoljeća (od 12. kolovoza 1979. do 9. rujna 1979. godine). Svi su tekstovi objavljeni u *Nedjeljnoj Dalmaciji*.

Putositnice (P) sadrže šest tekstova koji su nastali tijekom 70-ih¹³ i 80-ih¹⁴ godina prošloga stoljeća (od 1978. do 1980. godine). Svi su tekstovi objavljeni u *Nedjeljnoj Dalmaciji*.

Jedne od prvih Smojinih radova koje upućuju na njegov književno-novinarski talent, rubrike su u humorističkome listu/podlistku *Pomet. Čakule na šentadi* (ĆNŠ) sadrže jedanaest tekstova¹⁵ koji su nastali tijekom 50-ih, 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća (od 1955. do 1971. godine). Svi su tekstovi objavljeni u humorističkome listu/podlistku *Pomet*. Oni starijega datuma nisu bili potpisivani, ali ih je prema osebujnome stilu lako prepoznati kao Smojine.

Kao i u *Čakulama na šentadi* i dio rubrika iz *Maloga Marinka* (MM) (*Komentari Maloga Marinka*) upućuju na Smojine novinarske početke objavljene u *Pometu*. *Mali Marinko* sadrži jedanaest tekstova¹⁶ koji su nastali tijekom 50-ih, 60-ih i

⁹ Navode se njihovi naslovi: *Naše nezakonske zakonitosti, Veliko, masovno trovanje, Tri susreta, Pomozi jin, Bože, Ola, ča smo poslušni, Svuda samo krivolovstvo, Izvicijani tunji, Morski akvareli, Neka koze travu pasu, Svi ruke dižu, Neš ti takve filozofije, Sjudiman u konobu, Ko čeka i dočeka, Sve je klima kriva, Falše beside za negativne pojave, Ola i take moderne problematike, Kad nan nafta do neba šikne, Ništa se prominilo nije, Do Zagreba i nazad, Proliće za pakal, Ča je tajfun Agneža prema splitskoj buri, Pujajmo se, judi!, Šoltanske nostalgije, Od Matejuške do Amsterdama i Japana, Sve je Moira poklopila, U trkanju je spas, Bidna balota zemaljska* (Smoje, 2004: 15–160).

¹⁰ Ovdje pripada samo tekst *Molitva za gole* (Smoje, 2004: 9–14).

¹¹ Radi se o dvama tekstovima: *Fran Karmela* (Smoje, 113–116) i *Doli lipo vrime* (Smoje, 148–155). Navedena dva teksta izuzeta su iz analize jer se ne zna vrijeme njihova nastanka.

¹² Tekstovi se navode redom: *Nek se narod veseli, Lude li države, Zbogom Splate grade, Narod voli teatar, O rajju i paklu* (Smoje, 2004: 161–188).

¹³ Ovdje pripadaju samo dva teksta: *Bečke kartoline* i *Od bečkog do urličkog Šenbruna* (Smoje, 2004: 189–206).

¹⁴ Riječ je o četirima tekstovima: *Devalvacija u Veneciji, Od Dantea do Đovanine, U vižite najmlađemu dalmatinskom mistu* i *Braški vikend* (Smoje, 2004: 207–244).

¹⁵ U *Čakulama na šentadi* tekstovi nemaju naslova (Smoje, 2004: 273–286).

¹⁶ U *Malome Marinku* dolazi do potpunoga izostanka interpunkcije, pa se rečenice odvajaju isključivo po smislu (Smoje, 2004: 289–310).

70-ih godina prošloga stoljeća (od 1955. do 1979. godine). Tekstovi su objavljeni u dvjema novinama: devet ih je objavljeno u *Pometu*, a dva u *Nedjeljnoj Dalmaciji*.¹⁷

Servantes iz Maloga mista (SMM) (Smoje, 2004: 311–368) scenarij je za film nastao 1981. godine u režiji Danijela Marušića. Premijerno je prikazan 1982. godine.¹⁸ Kako u navedenom scenariju ima likova koji ne pripadaju splitskomu miljeu (npr. Anđa Vlajna), tako se u analizi moralo o tome voditi računa te izostaviti primjere koji se tiču tih likova.¹⁹

Prema navedenom, istraživanje će se provesti s obzirom na vremenske odsječke, odnosno desetljeća u kojima su napisani pojedini dijelovi. Tako će se, uz popis primjera, dobiti i bolji uvid u Smojin *spliski* književni izraz po desetljećima.²⁰

Tablica 1. Pregled analiziranih dijelova *Libra*

	F	RSŠ	P	ĆNŠ	MM	SMM
50-e godine				+	+	
60-e godine				+	+	
70-e godine	+	+	+	+	+	
80-e godine	+		+			+

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1. FONOLOŠKA RAŠČLAMBA

U književnome stvaralaštvu Smojinih tekstova očituje se razmjerno jednostavan samoglasnički sustav koji se sastoji od pet samoglasničkih jedinica: *a, e, i, o, u*. U funkciji slogotvornoga fonema pojavljuje se *i*.

¹⁷ U *Malome Marinku* osjeća se Smojina čvrsta povezanost s Hajdukom, njegovom trajnom inspiracijom. »Ipak će proći vremena dok ovaj dio njegova rada bude prepoznat kao nesvakidašnji. Do objavljivanja prvih knjiga *Komentar* biva doživljavao isključivo kao humorističko 'glasilo' Hajdukovih navijača: glasilo u kojem je 'dopušteno' više toga negoli u 'ozbiljnim' tekstovima« (Carmiggelt, 2004: 264).

¹⁸ Radi se o nastavku izuzetno popularne televizijske serije *Naše malo misto*, koju je režirao Marušić, a scenarij napisao Miljenko Smoje: https://sh.wikipedia.org/wiki/Servantes_iz_Malog_mista (pregledano 20. siječnja 2023.).

¹⁹ Analiza se odnosi na govore sljedećih likova: Roka, pošćera, Luidija, Bepine i šjore Keke.

²⁰ Ipak, kao što se vidjelo, sve cjeline iz *Libra* nisu jednake duljine, tako da se može očekivati da se pojedine jezične značajke neće pronaći u nekim poglavljima.

3.1.1. Slogotvorno *r*

Navode se neki od primjera slogotvornoga *r* u Smojinim tekstovima:

50-e (ĆNŠ): *nacrtadu jedno ovako idealno, na prvu, krcato, trkali na banku; (MM): ja svud vidim ne crno, na crveni Pliš, o Prvoga mista, na prvu utakmicu, ajduk prvi.*

60-e (ĆNŠ): *povr nule, dat osvrt na pomrčinu, brdo, krmeji, vrc, održat, a one najcarnije očale, a ne omrčalo; (MM): pritrka je više, ne trčedu, kako ni bilo Mrtvi, u prvi tren.*

70-e (ĆNŠ): *grmljavine motori, utrka tonobili, zoološkog vrtla; (F): svršija zanat od automehaničara, ne završi na ulicu, zavrtime se na cestu, ča stojin na četvrti pod, crveni kostim od banja u dva dila, a uz kanelu gospodarica starica u crno, u tvrdo, sa crvenon tabelon, uvik vršija vanka; (MM): bila Strpjiva, nepotvrđena, ostali na Vrju, igra ga je Oskrnabila; (P): malu tržnicu, kil crnoga, jedna crna maška žuti očiju, vrtili manicu, svršija u prežun, vrtin po debelon libru, i stislo mi se grlo, zagrljene, bija san u Grčku, mršavoga; (RSS): i odmršiva tunje, svršit na Tršćenicu, prvi put u životu, puno san ji privrnija.*

80-e (F): *crnokosa cura, crni cicasti, prvo svoje nudističko krštenje, pravila kršćanskog ponašanja, smrde od naslada; (P): taksi me iskrca, organiziradu trke, trčen priko kaleti, kako se počela vrtit; (SMM): na vrj skale, dotrči monturani čovik, od četrdeset godin, na prste, nosit osmrtnice, komadić crnoga kruva, nervožasto na prste.*

U pojedinim se Smojinim tekstovima leksem *crkva* pojavljuje u obliku *crikva* iako nije rijedak ni oblik *crkva*. Leksem *crikva* čest je u čakavaca.

70-e (P): *nać kapucinsku crikvu; (RSS): ne greš ni u crikvu.*

80-e (F): *za gradnju crkve; (P): ispid crikve ostavit.*

3.1.2. Refleks poluglasova

Refleks je praslavenskih poluglasova u tzv. jakome položaju dao *a*:

50-e (ĆNŠ): *izvadile noge vanka, otac pije vino, kad se vi naslonite, seli u jedan; (MM): ako je i on danas Stajačica, kad je bija jedan.*

60-e (ĆNŠ): *već danas moremo, ove zanje dane; (MM): pri dva dana, uvik kad se čuje, baš sad kad nan barba ante, od ovi koje danas jemamo, a onda nan ni jedan, on bidan daje, nego se vanka.*

70-e (ĆNŠ): *a ni tega danas nima, bidan naš, na svoj dan; (F): uvik vršija vanka, vidi u jedan dan; (MM): kad je najvažnije, dan, danas, dakle dobar je; (P): kad danas u Beć jema; (RSS): dobar, otac me nije tija dat, i tako se mi vanka, i tek kad je rukon otra justa, minja se u jedan, a danas po butigan, četer-pet dan.*

80-e (F): *kad je na najveće splisko kupalište, ovi svit danas, u sedam jadranski biskupa*; (P) *četer-pet dan, ova dva dana*; (SMM): *jedan puno lipi potez topon*.

U cijeloj se paradigmi imenice *pas* zadržao vokal *a*:

60-e (ĆNŠ): *nidir ni pasa*.

70-e (ĆNŠ): *na Marjanu ni pasa*; (P): *šeta pasa*.

80-e (P): *ti mali napasni pasić, samo za pasa*; (SMM): *ogrlica za pasa*.

Čakavska je tendencija *jake vokalnosti* posvjedočena u Smojinim uradcima. Tomu u prilog govore primjeri s prijelazom ishodišne jezične skupine *vð* (< **v̥b*) u *va*. Ipak, u Smoje nije uvijek zastupljena navedena čakavska tendencija, pa se javljaju i primjeri u kojima ishodišna jezična skupina *vð* (< **v̥b*) prelazi u fonem *u*:

50-e (ĆNŠ): *na posal dolazin vas lešan, vazest, pa smo ka dekot uzeli travaricu; uvik je sve krcato, ulizli smo, uvečer kiša, u nju ne virujemo*; (MM): *privazme, di je iša vazest, trka doma vazest Libre, vas drčem, iša san u skulu uči, vengo je Najpri uliza, da ću u sridu uvečer*.

60-e (ĆNŠ): *vazeja san sobu u otel, vazmite balotu, vas lešan, užgite letriku, uvik kad se čuje, utirali u kosti, ne priti i uvik*; (MM): *vas drčen, di je iša vazest, uvik u Split bija, ulizlo se u finale, kad uvečer dojde, i ovi Uliza*.

70-e (ĆNŠ): *vavik, a u nediju, zna se da je oduvik Marjan bija, uvečer pod marjanskim borima*; (F): *na mul vazest fakina, vazeja san lapiš, vazeli u obzir, zimi se vas nikako smanjin, i ja sad omar vazimjen, stara udovica, uvik će dat, da užgen oganj, uvečer kad se razideđu, koja uliza*; (MM): *niko ni moga ulist, u bolnicu, a uvečer na televiziju, šta je uliza*; (P): *uvik ti se čini, kad ulizaš u Beč*; (P): *u pet minuti vas san bija*; (RSS): *vas je ka momak, vavik plaču, vazmu, vazimju*; (RSS): *u ovu našu državu, svitlost nije mogla ulist*.

80-e (F): *u moj bungalov, uvik mi je iznova lipo, gobavu udovicu, sunce se užgalo*; (P): *vazme šolde, vazimje, uvik magle, morala je ulist u kažin, jer je konstruktor kola uzeja, i unuci, oko sedan je uvečer*; (SMM): *vazeja, ovo ću ja vazest, u onega drugoga*.

3.1.3. Refleks prednjega nazala **ɛ*

Obično se tipično čakavskom pojavom smatra realizacija **jɛ*, **čɛ*, **žɛ* u *ja*, *ča*, *ža*. U svim Smojinim tekstovima takav refleks nije zapažen, već refleks prednjega nazala **ɛ* ima odraz *e* bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi:

50-e (ĆNŠ): *igra se do misec dan, moj imenjak, dižen se u pet, banjalo se u Split desetak artisti*, (MM): *on se rodi pametan, lipo na Deveto misto, pri početka*.

60-e (ĆNŠ): *ka pametan svit, počelo na vrime, da će se počēt mračit, sidi najmanje deset gledalac*; (MM): *samo desetak dužini, zabija deset ijad, koji se omar počēja itat, onako sad živi Pametno, a ovi misec*.

70-e (ĆNŠ): *nikad lipjeg svibnja miseca, počeja san brojiti, samo na misečini; (F): past na pamet, na misec u žepić, već san se počeja jiditi; (MM): na misec po petsto; (P): krenimo od početka, i jedan furešti jeziki; (RSŠ): bit će bidan, žedan, od osandeset godin san boji od njega, tebi je samo na pamet, misec.*

80-e (F): *ja ću počet virovat, pametno upravjaš, prosvitli pamet, još od oni davni vrimen; (P): palo napamet, di ni sveti Ante, gladni i žedni, ovako lipo i pametno, oko pet uri, ženskin meson, a nije pametnije, palo na pamet, počela padat kiša, počeli su se; (SMM): ka u medeni misec, na jedno pedeset godin, pametni moj Stipane, zajednički jezik.*

3.1.4. Refleks stražnjega nazala *ǫ

Stražnji je nazal *ǫ u svim primjerima, kao što je očekivano, rezultirao vokalom u:

50-e (ĆNŠ): *pa di bude najlipje, da su nan noći duge, i ovega puta; (MM): zanji put, u ruku, sad tuče zub o zub, da ajduk bude velika sila.*

60-e (ĆNŠ): *dogaja čakod gruboga, Budimo sritni; (MM): a prvi grubo, zna svoju, utakmica u subotu.*

70-e (F): *da ne bude; (MM): a likar tu vadi Zub, ne moğu zaspat, za Ruku vodit; (P): a od subote i nedije, uvatiti za ruku; (RSŠ): i svaki susid.*

80-e (F): *ča me tvoji putovi uvik vode, struk uzak, ja san jemala muža, koje zube jema; (P): grubu na brzinu, neka bude ovod; (SMM): ne budi luda.*

3.1.5. Refleks samoglasnoga *ǰ

Samoglasno *ǰ ima isti refleks kao i stražnji nazal *ǫ:

50-e (ĆNŠ): *usluge sunca i mora su mukte, bočica nije puno; (MM): a Meni suze na oči, neka san bija puno uzbujden.*

60-e (ĆNŠ): *rodno misto puno uticajni; (MM): u Punome Sjaju, ka Suza čista, svak je ispunija svoj Zadatak.*

70-e (F): *dobro je sunce uvatilo; (MM): udre sunce u glavu; (RSŠ): odit sad po suncu, puno san ji privrnija.*

80-e (F): *i on je jabuku zagriza, kroz suzne oči, nju sunce nije opalilo, duge noge; (P): sunce uprlo, punačka, obla, pune mimoza; (SMM): jedan puno lipi potez topon, sunce moje.*

3.1.6. Refleks *ě

U splitskoj je čakavštini, kao i u Smojinim tekstovima, refleks jata u svim morfemima ikavski (*ě > i):

50-e (ĆNŠ): *cipa kiša, u naše vrime, pa čovik poslin, cile famije, umrit ću ovod, priko Sustipana, mliko, i donila prvi, do misec dan, bazen će tribat, ka pivci, plivat*

će bili medvidi, da će nas priskočit, svit se pripa, jednu toplu smišnu, ispriđ turske izložbe, triba je srušit, jaču bilu, vidit osvitlene, uvik isticana kripost, drugin ričima: (MM): protiv zvizde da ću u sridu, lipi stil, sritan pripovidat, na livo krilo, i bidna spliska Dica, prema litu, nisan se siti, intervju o smija, prid utakmicu, ispriđ zvizde, i u nediju, savit, viruj mi, mi smo se sitili, samo se bunidu likari, dvista goli, di ga je iša tražit, jer san zANJI put bija nidir, omar poslin, trče gori-doli.

60-e (ČNŠ): vrti britvon i pripovida, rodno misto puno uticajni, jemamo i riku, u cilu Europu, budimo sritni, priko krila, južni vitar, da di je, dvista i šezdeset dinari, u druga mista, ispriđ kafane, mi smo se bidni verali, pusti svit: (MM): moš li ti virovat, po cile dane, mi ćemo živit, koja viruje i zna svoju Vridnost, on bidan daje, onda se još sican, prikinja san Biflanje, biži ante kad se razbolija, koliko je u nediju uvečer i u ponedijak, da će posli.

70-e (ČNŠ): sićate se one stare pismice, misec moj, nikad lipjeg svibnja miseca, do nikidan, zvizdan, ka usrid lita, posli godine dan, a u nediju na svoj dan, umisto velike fešte, ako ne računamo zviri, zadnja lipa, na misečini, ti pusti svit, zna se da je oduvik, svit je svidočija, na misečini: (F): koliko čovik na dan, di neće, na istaknuto misto, triba sad prominit, ne moš minjat, za nj vridi zakon, i svakakvoga svita, pa da nije smišan naš svit uvik će dat svoj dil, mliko koje smo pili, lipo filovali, cili život, na moje misto, malo napriđ, lipo je, triba li piturat, čuvan susidi, zaplinjena imovina, moraju smista vratit, tri miseca, kratit svoj vik, priko Pjace, nikidan, jedno dite, koje tilo ima; (MM): pokisli Pivac, bez riči, cili je grad, ko će dat Čovika, proc će vrimenta, sad se vidilo, rasičena Usna, nije razumila, morali bit Sritni, a mi jopet uspili, a likar tu vadi Zub, zaparat Lipoticu, u prošlu sridu, di ću sest, pri tri miseca, najpri ću van reć, posli utakmice, nidir taki film, a mi jopet uspili, minja desna krila, ovo je Preveć lipo; (P): jednoga čovika, sve moš rišit, gren tamo prominit, naše dite, na vriće, triba uprit, virovat mi nećete, ispriđ grobja, koja je cina grozju, a nikidan, lipo me uputija, virovali ili ne, ono bija dide, dičiji vrtić, rebac se izmini, nasrid ulice, za obid, dajedu in misto, cilo vrime, a još nidir, di će starci plesat, kakva su sad doli vrimenta; (RSS): puno san ji privrnija, za pivat, gaće od vriće, dica su resla, ispriđ praga, slušaj ti likare, lipo smo večerali, sritan si bija, koliko će na misec, još za vrime Auštrije, u ove litnje dane, doć karoceta za dite, liti je lipo, ono nikidan, bidan moj brat, tičjega mlika, kad ću umrit, a pinezi su letili, doli je kužina, gori je soba, di si tamo spava.

80-e (F): tilo san izložija, lipote, cvrčki su se raspivali, dvi male, puno ni prominija, bidan koliko pati, počeli su se mišat, kako ovako lipo čejade, ispriđ nosa, odiljenih kabina, Eva namistila, cili svoj vik, grmilo i sivalo, ovi svit danas, kako zviri, bidna moja, uvik vode na pravo misto, di ni sveti Ante, nidir neće izać; (P): lipi vijađ, da smo u riku, na grubje misto, ja bi tija Ravenu vidit, oli ga je malo bidnoga, najlipši toskanski maslin, vidija san, cili dan, u Malome mistu, malo žensko

dite, nasrid ulice, mrižaste bičve, ovo svit, ne triba, di je u ovoj, nidir nima, pri dosta godin, posli obida, jopet digli cine, sad su se izmišali, da se najde čovik, da san sritne ruke, dica, misto u ravnici, do nedije, već vidit, dide, cile familije, lipo bi bilo, ženske lipote; (SMM): *moga se sad vidit, lipuškastu dite, lipi moj Tonći, noge mi se posikle, bidna, ozbiljan čovik, lipo izmiri, tribat, lako ćemo je minjat, uvik si ti, za uru vrimenta, Linčina, Pridsidnik, nemojte se mišat, španjolsku pismicu, cila je stvar, na ovi šporki svit, oti tvoj pisnik, di je namistila stolić, pa doli na Italiju, posli trideset godin.*

U Smojinim tekstovima u glagola *sjesti* zabilježeni su oblici toga glagola s ekavskom i ikavskom zamjenom jata:

50-e (ĆNŠ): *i seli u jedan;* (MM): *ispod Smokve sest, sidit u klupu.*

60-e (ĆNŠ): *sada sidi najmanje deset.*

70-e (F): *sest u ovi otel, sidin, sve vrtin glavon;* (MM): *naopako sidija, di ću sest;* (P): *moš sest, sama sidi;* (RSŠ): *sidili su na kašete, sidija je u dvoru, Šanto sidi.*

80-e (F): *sidin na bilo žal;* (P): *sede nas petero-šestero.*

3.1.7. Kraćenja sloga

U Smoje se susreću česta kraćenja sloga u riječima *nećeš* i *možeš*:

60-e (ĆNŠ): *neš ti najveće prestave;* (MM): *moš ti virovat, neš ti šta je teško.*

70-e (F): *ne moš minjat, još se moš i pomirit, neš ti šta je Teško;* (P): *sve moš rišit;* (RSŠ): *ne moš poč kvragu, neš bit ni gladan.*

80-e (SMM): *neš jemat ti gušt.*

3.1.8. Sekvencija -ra- > -re-

U Smojinim je tekstovima prisutan prijevoj u pojedinim leksemima. Radi se o promjeni

-ra- > -re- u leksemima *rasti* i *vrabac*:

50-e (MM): *on ni čeka da nareste, a onda je naresta, rebac.*

70-e (P): *rebac se izmini, vidija san repca, otad je Split naresta;* (RSŠ): *dica su resla.*

3.1.9. Proteza

Predmetanje fonema *j* pred početnim samoglasnicima zapaženo je u Smojinim tekstovima iako se ponegdje mogu naći i oblici bez navedene pojave:

50-e (ĆNŠ): *jopet naprid;* (MM): *da ji je.*

60-e (ĆNŠ): *jutros ji gren dignit.*

70-e (F): *koja uliza u justa, jopet izlazi, i nikor jin pomoć ne more, zašto ji onda;* (MM): *smo ji tukli, a mi smo jopet;* (P): *interesantni su jin gosti, dajedu in misto;* (RSŠ): *i tek kad je rukon otra justa, puno san ji privrniija, a zimi jopet.*

80-e (P): *pa opet uvečer izać, i ča će in auto, kako ji najdu, jopet digli cine, crvena justa; (SMM): jopet oti tvoj pisnik, jema ji šest.*

3.1.10. Fonem ž

Praslavenska se skupina **dj* (i starojezična *dbj*) u Smojinim tekstovima realizirala kao štokavsko *đ* (u dvama primjerima *dj* jer jotacija još nije provedena) te čakavsko *j*:

50-e (ČNŠ): *za gospoju Anku, čakulamo o điti; (MM): ja san od uzbuđenja, dva đira.*

60-e (ČNŠ): *oli u svitu dogaja čakod, na najveći dogadaj, mlaji, uzbuđenja su splasnula; (MM): od Uzbuđenja, među puplikon.*

70-e (ČNŠ): *i između tonobili, da gloje janjce, u ovi štađun; (F): ili od oslobođenja, priča jedna gospoja, uvečer kad se razidedu, u redipet, to bi tribalo još proštudjat, građevinsko poduzeće, i študjat dicu; (MM): ostali Nepobjeđeni, judi mandari, nidir taki film Dentlemenski; (P): pun je Beč đardini, u jedan đardinet, mlaji se starcima.*

80-e (F): *da među ovin golin; (P): lipi vijađ, svoje đire, grob naše Dovanine, sređeni podaci.*

3.1.11. Fonem ž

Čakavci ne poznaju fonem *dž* pa se na njegovu mjestu, što svjedoče i primjeri u Smoje, javlja fonem *ž*:

60-e (ČNŠ): *bez šolda u žep; (MM): oni ćedu punit Žepe.*

70-e (F): *na misec u žepić; (P): priko žepnoga telefona.*

3.1.12. Fonem x

Fonem *h* u pravilu ima stabilno mjesto u suglasničkom sustavu čakavskih govora. Ipak, njegovo nepostojanje, odnosno zamjena nekim drugim fonemom karakteristična je za štokavske govore ili za one čakavske govore u kojima se osjeća jak štokavski utjecaj. U Smojinim tekstovima upravo se očituje navedeno:

– gubljenje fonema *h* u početnoj poziciji:

50-e (ČNŠ): *šta onda oćete, oće li koja kapja kiše, veliko ladno; (MM): ijadu utakmic, od ajduka; (MM): pročitā da je ajduk, koji se omar počēja itat.*

60-e (ČNŠ): *ajduk bome, barenko ijadu televizori; (MM): on govori ajde, da je ajduk, deset ijad Goli.*

70-e (ČNŠ): *u marjanskoj ladovini; (F): na otelske terace, dvi ijade, da san se tija trovat; (MM): nego je Ladan, najfiniji otel; (P): otel Park, stotin ijad, govorila rvacki; (RSŠ): ajde, biži u lad, oću dolazit ću, ladno ka u jaceru, nije tija dat.*

80-e (F): u *debeloj ladovini, dobra oču*; (P): *ja bi tija malo vidit*; (SMM): u *otel, ajde*.

– gubljenje fonema *h* u središnjoj poziciji:

50-e (ĆNŠ): *pa uzdane*; (MM): *zaiti san ga*.

60-e (ĆNŠ): *za razladit se*.

70-e (F): *za priraniť familju*.

80-e (F): *punen dim*.

– gubljenje fonema *h* u dočetnoj poziciji:

50-e (ĆNŠ): *misli veliki judi*; (MM): *ne bi nji, da ji je udrít*.

70-e (ĆNŠ): *najdraže gnjizdo splitski jubavnika*; (F): *u dvadeset naši misti, ko ji more zbrojit, bit više crveni tablic*; (RSŠ): *nji osan, ja ću ji razbit sikiron*.

80-e (F): *u sedam jadranski biskupa, oni davni vrímen*; (P): *najlipši toskanski maslin*; (SMM): *jema ji šest*.

– zamjena fonema *h* nekim drugim fonemom (*j, v* ili *k*):

50-e (ĆNŠ): *ali samo me Straj, intervju o smija, za nijjov ajduk*.

60-e (MM): *nima straja, brzo ujapsite šoferu, nije puvalo jugo, oli ćedu bit i Kruva gladni, jitat se po podu*.

70-e (F): *i straj me, ni naši ni nijjovi*; (MM): *ka te boli Trbuj, ostali na Vrju, jedino me Straj*; (RSŠ): *kad stavi kruv, sve jita, koja grijota, puca od smija*.

80-e (F): *ležat na trbuj, ka Ćek, za moj duvan*; (SMM): *na vrj skale, komadić crnoga kruva*.

I u skupini *-hv-* dolazi do gubljenja fonema *h*:

50-e (ĆNŠ): *uvatit će me*; (MM): *di uvatiš*.

70-e (F): *pa si mene doša vatať*; (MM): *kako uvati*; (RSŠ): *ali kad uvatiš*.

80-e (P): *a on se s njon uvatija, puntu uvatit*; (SMM): *vataće vas*.

Navedena skupina *-hv-* može prijeći i u fonem *f*:

70-e (F): *fala ti*.

Fonem *h* negdje ostaje i zadržan, uglavnom u novijim riječima:

50-e (MM): *on je jema odmah*.

60-e (ĆNŠ): *pa cila zaliha*; (MM): *i tehnike*.

70-e (F): *ne bi razbiva halfiniju, ako nije za prehranu, za ljudsku ishranu*; (P): *tražin her direktora*; (MM): *Himnu*.

80-e (F): *odiljenih kabina*.

3.1.13. Fonem *f*

Fonem *f* ima čvrsto mjesto u čakavskim govorima te se najviše pojavljuje u primljenicama. U Smojinim tekstovima to se i dokazuje:

50-e (ĆNŠ): *i ferate, cile familje, fino su je izmislili, najlipju simfoniju, furešti ovega lita, od fruti*; (MM): *na dva fronta, ne falije Koje, barba Frane, i Profešuri*.

60-e (ČNS): Mala *Florami*, *kaubojske filmove*, *cila famija ispid televizora*, *zovemo na telefon*; (M): *nabiflat na pamet*, iz Čistog *faula*, *pametno Efikasno*, *kad smo se morali Elferima Škapulavat*, u *onoj velikoj fešti*.

70-e (ČNS): *udiše frišku arju*, *velike fešte*, uz *asfalt ulic*; (F): *samo lice profoša*, *za priranit familju*, *svi ga falidu*, *radi na feratu*, *fermale su*, *infotani su*, i *filovano dlakan*, *unutra van fikamo*, *profešur nan je uvik govorija*, *popit kafu*; (MM): *ferate*, *iz elfera*, *uvatila Fibra*; (P): *puno jeftino*, *frut se počne*, *fermajen jedan taxi*, *malo frolavat*; (RSŠ): *facada je rošo*, *ako nima kafe*, *brata mi famija*, *zašto ne afitaješ*, *da ću se ofendit*, *ja ga sad falin*, *kad ferma*, *stali bidu u filu*, *fini niki čovik*, *igrali fuzbal*.

80-e (F): *šiknula nafta*, *frei zimmer*, *činit fintu*, *sad bidna afitaje fureštima*, *kafu i konjak*, *još dnevnice šoferu*; (P): *već me i lito štufalo*, *sa tin fagoton*, i *fregulu sira*, *trofeje*, *okružen fabrikan*, *zapet za parafang*, *to sarkofazi*, *padat u afane*, *cile familije*, *fažoleti*, *kafa ijad dinari*, *sve furešte*, *tuć u filu*, *nima bufeta*, *nima telefona*; (SMM): *to je niki fužbalista*, *sve friž do friža*, *mali bufetić*, *meni kafu*, *frajun*, *Keku afana*, *ofucana valiža*, *nosi kufer*.

3.1.14. Dočetno -l

Odrz dočetnoga -l može se promatrati u trima kategorijama: u imeničkim riječima, u glagolskome pridjevu radnom muškoga roda u jednini te u unutrašnjemu slogu. Za ovu analizu navest će se samo primjeri realizacije dočetnoga -l u imeničkim riječima. Primjeri u Smojinim tekstovima pokazuju da se ono u navedenoj kategoriji čuva:

50-e (ČNS): *na Sjeverni pol*; (MM): *na posal dolazin*.

70-e (F): *kako udrut čaval*, *oni tako najdu posal*, *uvik će dat svoj dil*; (MM): *veliki Sinjal*; (P): *kil crnoga*, *dil godine*; (RSŠ): *kad san ja bija u ošpidal*, i *tvoj posal*, *žmul uvik u ruku*.

80-e (F): *učini mirakul*, *muški dil*, u *pakal bacit*, *znan svoj posal*; (SMM): *kako gre posal*, *tavajol priko ruke*, *cipal skače*.

3.1.15. Prijelaz dočetnoga -m > -n

U čakavskim je i štokavskim govorima uz jadransku obalu česta neutralizacija, odnosno prijelaz dočetnoga -m > -n u gramatičkim morfemima promjenjivih i nekih nepromjenjivih riječi.

U Smojinim tekstovima pojava nije dosljedno zabilježena, stoga Smojini tekstovi imaju primjere s neutralizacijom, kao i one, doduše nešto rjeđe, u kojima navedena neutralizacija nije provedena:

50-e (ČNS): *bilu sa stručicon*, *još većin gušton*, *drugin ričima*, *najdraža in je pisma*, *neka se smrznen*, *bilu sa kifličen*, *bilu sa bublicon*, *nad glavon*, *sa skorupon*:

(MM): *ča š njin, pišen ti, nisan se siti, na zelenom poju, sa ulogon, špagon, sa Kaštelanskom, znan, naslonite svin pizon.*

60-e (ČNŠ): *vrti britvon, s kon pofalit, koji su nan, u sedan, a za svakin, gren dignit; (MM): *onda jín dolazi, već nan viri, učin, buban, ne spominjen, oni glavon, morán znat malo, odmorin, brzo povirin, u po bota vaporon, nad juríčen, nad zvi-zdon.**

70-e (ČNŠ): *omamljen zvizdanom, u pravom smislu, pod marjanskim borima; (F): *sidin, sve vrtin glavon, prid tin momkom, čudin se, i sinjajen, samo šiban, i ča su nan prodavali; (MM): *zoven, da je ajduk golon, ne razumin, sa cilin sviton, jednon novon, tek se pitan, za Sprovodon, kako su jín, vratit ćedu nan, nisan tija vidit, sa pošton u trabzon, Plaćnin glason; (P): *bija san u Grčku, nisam jema, na svakom koraku, po debelom libru, gren tamo, na svim frutima, fermajen jedan taxi, starin placon, po šporkin spliskin, i zamolin ga, tražin her direktora, pravo kažen, a već početkom; (RSŠ): *s tobon, matere su nan krojile, nji osan, ja znan okle, odrebatilo sedan, čin je, i sad zalije crnjakon, je li šešulon, s ton boršeton, razbit sikiron, kad je rukon otra, vidin i ja, neka te sinko naučin, kad ostanen, volin more, s menon.*****

80-e (F): *da se štrapaciran, takvin stvorija, pod ovín nebon, živen, na svakom koraku, ali nisan ni ja mona, pod ovim ludim nebon, jer ja znan, gledan moju malu, dišen kroz nos, učinit ću s tobon, među ovín golin sviton, okružen ženskin meson, miris jon ćutin, trista ijad puta rodin, da se činim važan, u sedam jadranski biskupa (P): *u Veneciju san, bičikleton skoknit, za sebon, da zapivan, sa tin fagoton, oko sedan, sa dugin sidin kosan, omar zoven, da mu platin, da ji ne gledan, brzo pre-računan, da jon ne triba, Perišina mora sobon, krešija in je benzin, vanka noson povirit, košuju s patenton, gren doma; (SMM): *jedan puno lipi potez topon, ženskin, zahodon, s libron, s menon, zbogon, na tim brodovima, a debeli jín, sve ostavjan i sit svega hrlim, prvin vaporon, čestitan Keka, sa šlagom.***

3.1.16. Delateralizacija $l > j$

Pojava $lj > j$ zajednička je mnogim govorima čakavskoga i štokavskoga narječja uz jadransku obalu. U Smojinim tekstovima pojava je zabilježena, ali ne dosljedno:

50-e (ČNŠ): *prijateji mlika, počme pjucat, koju vodidu učiteljice, oće li koja ka-pja kiše, kulturni judi, u oni mlični zdravjak, iz obiteljskog života, boje ti je; (MM): *moja učitejica, mi dica i učiteji, uozbiljija san se.**

60-e (ČNŠ): *oči od krmeji, ne priti nan nikakva pogibej, sto puti je boja, u prijatej, nije baš najboje, balotu zemajsku, kuridu bataljuni, i to ne divje; (MM): *i šapje, iz cile zemje, Bakalarevo uje, i u skopje, svaki duplo skupji, judi u Splitu, šesnajt ijad puti Boja, moremo bit Zadovoljni, od Veselja, kad je sve Izgubjeno, Potopjeno.**

70-e (ĆNŠ): *najdraže gnjizdo splitski jubavnika, jubavni koncerat, jubav danas vonja, i kaduje, i grmljavine, šapjalo, jecalo, a u nediju, omamljen zvizdanom*; (F): *boje je onda bilo, ča more zadovoljit, kad triba stavjat, odit začepjenih ušiju, na zemji, a boje i to, onda su šapjali, a puno je lipo postavjamo*; (MM): *nego najboje, veza se uspostavja, u te zemje, javja se, ča bi judi*; (P): *postaju Marije Tereže, isprid grobja boje da nima, opskrbjivat cilu Europu, moj prijatelj, staro čejade, bečku ljubaznost*; (RSŠ): *da se boje živilo, ludi judi, ništa ne stavja.*

80-e (F): *neprestano ponavjala, evo javjan se, jubavnici grizu i urliču, ča je to jubav vodit, opaljena od sunca, gledan sve jude, kopje san o stine istupija*; (P): *ovod popravja, okolo zemja, na grubje misto, stavjat u red, ugostiteji, san ostavja, prijavljivat, s njima jubav, crni judi*; (SMM): *ozbiljan čovik, najboji si, da su bar našli bojega, jubav, prvi put se javja, gleda došjaka, svi okupjeni.*

3.1.17. Rotacizam

U prezentskoj osnovi glagola *moći* u većini primjera dolazi do pojave rotacizma, a samo ponegdje, i to rijetko, Smoji se potkrade i oblik bez navedene pojave:

50-e (ĆNŠ): *ne moremo se tužit, more bit da će nas priskočit, šta moredu*; (MM): *kako to more bit.*

60-e (MM): *ne more biti, moremo primit.*

70-e (F): *ko ji more zbrojit*; (P): *morete zamislit, šta on more*; (RSŠ): *ništa se ne more stavit s moren.*

80-e (F): *svaku može opalit*; (P): *moremo se zbitvat i po tri u sobu, ne more stvo-rit, svud moredu bičikleton skoknit*; (SMM): *ol ne morete mučat, more svake minute rodit, ne moradu bit dolori.*

Rijetko se rotacizam pojavljuje i u riječima *nidir* i *nikor*:

50-e (ĆNŠ): *nidir nikoga*; (MM): *jer san zanji put bija nidir.*

60-e (ĆNŠ): *nidir ni pasa.*

70-e (MM): *nidir taki film, nikor se ne javlja*; (P): *a još nidir*; (RSŠ): *ti si nikor i ništa.*

80-e (F): *nidir neće izać, nikad nikor ni*; (P): *nidir nima.*

3.1.18. Slabljenje šumnika na dočetu zatvorenoga sloga

Slabljenje šumnika potvrđeno je na nekoliko stupnjeva. U Smojinim tekstovi-
ma pojava je zabilježena, ali ne dosljedno:

– slabljenjem slivenika $\check{c} > \check{s}$:

50-e (ĆNŠ): *u Grčku*; (MM): *pa mu je malo mušno, u gramatičku.*

60-e (ĆNŠ): *mrtaska kola*; (MM): *mi smo naušni.*

70-e (MM): nešto slično; (P): *bija san u Grčku, vikala na njemački, jedna crna maška žuti očiju, obična posteja*; (RSŠ): *i maške po kupan*.

– redukcijom okluziva:

50-e (ĆNS): *za vrime prestave*; (MM): *staru Splisku skulu*.

60-e (ĆNS): *ove zanje dane, prestavu na svitu*; (MM): *u zanju sekundu, po petsto, jer san zANJI put bija nidir*.

70-e (ĆNS): *najmasovnijeg splitskog piknika, zadnja lipa spliska tradicija*; (F): *u zanju deset godin, iko u nas uvali*; (MM): *u zANJI minut, predsjednik*; (P): *dala bi i spliska, jer je to gradski, ka predstavnik*; (RSŠ): *lipo juski razgovaramo*.

80-e (F): *kad je na najveće splisko kupalište*; (SMM): *zanju ijad*.

3.1.19. Asimilacija i disimilacija

Djelovanje asimilacije i disimilacije uočava se, ipak ne tako često, u Smojinim tekstovima.

Navode se primjeri asimilacije: kada s pred palatalom teži postati palatalom:

50-e (MM): *da šnjIn*.

80-e (P): *a on se snjon uvatija, da vode snjima jubav*; (SMM): *ne moš šnjIn, snjima je oni, imbrakaj se šnjima*.

3.1.20. Skupina *čr

Starojezična je skupina *čr u Smoje prešla u cr:

50-e (ĆNS): *crnu ukuvanu*; (MM): *stavit ću crnu bendu, vidim ne crno, na crveni Pliš*,

60-e (ĆNS): *crna noć, najcrnije očale*.

70-e (F): *bit više crveni tablic, crveni kostim od banja, starica u crno, sa crvenon tabelon*; (MM): *crni Kasili, tako crno*; (P): *kil crnoga, jedna crna maška žuti očiju, zgodna crnka, jedan malešni crni pas*; (RSŠ): *i sad zalije crnjakon, lipa crvena panceta*.

80-e (F): *crnokosa cura, crni ricasti*; (P): *crni pas, pocrvenit ću ka Ček, crvena justa, crni judi*; (SMM): *komadić crnoga kruva*.

Rijetko se kod Smoje može naći čuvanje navedene starojezične skupine *čr:

50-e (ĆNS): *črvići*.

3.1.21. Skupine jd i jt kod glagola *j6ti

U prezentskim osnovama glagola prefigiranih s *j6ti ostvaruje se skupina jd, a premetanjem je skupine jt u infinitivu (*dojti* > *dotji*) dobiveno ć:

50-e (ĆNS): *rekli su nan: dojdite, jemaju doć, dojdemo na drugu bandu, ajde izajdi, ako izajden*; (MM): *ako se najde milicioner*.

60-e (ĆNŠ): najde u kuću, projde ništo svita, kad uvečer dojde; (MM): kad uvečer dojde, proć će vrimena.

70-e (ĆNŠ): na Marjan poć; (F): a ne moš poć, a kad izajdu vanka, kad dojde-mo u domovinu, di ove dane da dojden, oni tako najdu posal, dojdu reć, ko dojde reć; (MM): pa on izajde s mitraljezon, tamo teško doć; (P): onda se najdu, čin dojden u Beč, nać kapucinsku; (RSŠ): doć karoceta, ja ću ti nać, a ne moš poć kvragu.

80-e (P): da se najde čovik, da mi makarjer ne dojde, kako ji najdu, da mu grob obajden; (SMM): dojdi popit suzu kafe, znak da izajde, priša doć, kad pojden u penšjun, u ti čas baš kraj zahoda projde.

3.1.22. Skupina št (< *č6t)

Skupina št nastala je u pojedinim primjerima od stare skupine čt (< *č6t):

70-e (F): ča biste vi, štioći, rekli; (MM): da je sudac bija pošten, sićate se štio-ci; (P): da van štioći; (RSŠ): oli ja znan štīt, proštija bi koji put foje.

80-e (SMM): samo štīt.

3.1.23. Skupine *skj i *stj

Spliska čakavština pripada šćakavskim govorima, što potvrđuje većina primjera²¹ u Smojinim tekstovima. U manjemu broju primjera očituje se realizacija št:

50-e (ĆNŠ): napetost tiščī jedino; (MM): a bila vespa pušća, ni tiščalo.

60-e (ĆNŠ): bacivat koščice; (MM): da san Viščun.

70-e (MM): u velikoj žeščini, to moje Viščunsko proročanstvo; (P): spušća se tendo, koji tot šeta sa ščapon; (RSŠ): svršit na Trščenicu, ja san novi poščer:

80-e (P): na trščicu srću, mora bi kupit i ščipunicu; (SMM): toploga ognjišta, poščer, malomiščani, puštan, krščani, prvo svoje nudističko krštenje.

3.1.24. Refleks skupine vs- (< *v6s-)

U slijedu *v6s- u Smojinim su tekstovima suglasnici premetnuti:²²

50-e (ĆNŠ): svak više; (MM): na svaku utakmicu, svi spliski, sve vojske.

60-e (ĆNŠ): a za svakin, u Varoš se sve zna, svak se tuži; (MM): svak je ispuni-ja, sve ću Dobrovoljno, u svako Društvo.

70-e (ĆNŠ): sve do nikidan, svi buški marjanski bili bi; (F): ča sve judima, sva-ka stvar; (MM): svaka čast našin igračima, sve u redu; (P): sve moš rišit; (RSŠ): i svaki susid, neka se svak veseli, svu isekali, sve jesi.

²¹ U pojedinim primjerima pojavljuje se šć umjesto šć.

²² Pojava *jake vokalnosti* zabilježena je u primjeru *vas* (< *vʷ) o čemu je bilo riječi u poglavlju *Refleks poluglasova*.

80-e (F): *svaku* može opalit, na *svakoj škrap*i, *sva* tresla, od *svi* grišni zanati; (SMM): *svako* pozapodne, *svake* minute, *sve* friž do friža.

3.1.25. Skupine šk, št, šp u primljenih riječi

Suglasničke skupine šk, šp, št (< sk, sp, st) česte su u Smoje:

50-e (ČNŠ): *špiker* govori, ne gradimo *štuve*, *dišpetožasta*, *kontrštavat* se, da se očisti *šporkica*, prolaznike je *štufalo*, ka u *škatulicu*, *študija*, di se mladost more izgubit u *škuriband*u; (MM): triba stavit u *špirit*, veza *špagon*, oni nas *špijavali*, da se *štufaje*, *škartirali* jolu.

60-e (ČNŠ): *pune* novogodišnjeg *štimumga*, *škopjane*, *šporke* izderane, u *škuriband*u činit, ka u *škatulicu*, ča nimamo *študiji*; (MM): misto *špikera*, veliki *Štimumg*, Elferima *Škapulavat*.

70-e (ČNŠ): u ovi *štađun*; (F): za njegovu *dišperatnu* situaciju, i *škaline*, onda je *škarpe*lin; (MM): ka *Španjulet*, tehnički *štab*; (P): *škarpe*lini bečki, ali on je *štu-fingleškin španjuletima*, sama rič *šparkasa*, ča san mu od *štekata* napravija; (RSŠ): nove novcate ogri *štramce*, bacit u *škovace*, kojega *špežata*, bija u *ošpidal*, ne triba ti *štuvu* gorit, *študija* ga malo, samo me *štucigaješ*.

80-e (F): kad mu je krv *škerac* učinila, na svakoj *škrap*i, *škatule*, moj pravi *španjulet*, da se *šrapaciran*, na ovome moru *šporkome*; (P): na jednon *štekatu*, *škartoc*, male *šporkuje*; (SMM): na ovi *šporki* svit, *šprint*, *šporkačun*.

3.2. MORFOLOŠKA RAŠČLAMBA

3.2.1. Kratka množina u jednosložnih imenica muškoga roda

Među morfološkim činjenicama važno je istaknuti postojanje kratke množine u jednosložnih imenica muškoga roda. Navedena pojava nije dosljedna, stoga se u Smoje pojavljuju ponegdje i oblici duge množine:

60-e (ČNŠ): *perikulani vali*; (MM): da *zidi* padaju.

70-e (ČNŠ): *vonj od bori*; (RSŠ): iznutra su *zidi*.

80-e (F): ča me tvoji *putovi* uvijek vode; (P): po *zidima*; (SMM): zanja pomast *brodima*, i *kraji* moredu doć.

3.2.2. Genitiv množine imenica svih triju rodova

Genitiv množine imenica muškoga roda ima trojake nastavke: -i, -a i -ø:

50-e (ČNŠ): do misec *dan*, desetak *artišti*, šest *dana*; (MM): protiv *Nijemac*, sa pet-šest *doktorati*, koliko je *kaluni*, koliko je *igrači* privarija, ijadu sedamnajest *goli*, *kratk*ih *pasova*.

60-e (ČNŠ): sto *puti*, u *prijatej*, ijadu *televizori*; (MM): deset ijad *Goli*.

70-e (ĆNŠ): *utrka tonobili, i grmljavine motori*; (F): *pet-šest igračiči, posli godi-
ne dan*; (MM): *ijade naši navijačiči, put vapori, pet šest goli*.

80-e (F): *od svi grišni zanati, milijardu puti*; (P): *da jema malo tonobili*; (SMM):
šest miseci, trideset dolori, devedeset i devet ijad dinari.

Genitiv množine imenica srednjega roda ima trojake nastavke: *-i, -a i -ø*:

50-e (ĆNŠ): *od mesa i jaj*.

60-e (ĆNŠ): *na više misti*.

70-e (F): *koliko ja vidin lic, u dvadesetak naši misti*; (MM): *proč će vrimena*;
(RSŠ): *o veliki mori*.

80-e (F): *oni davni vrimen*.

Genitiv množine imenica ženskoga roda ima trojake nastavke: *-i, -a i -ø*:

50-e (ĆNŠ): *malo smokav, blizu sto ijad duš, trideset i šest miljuni litar*; (MM):
*pa mu je misto ijadu utakmic, čestitan ti ijadu godin, od oni Zvizd, zato ča mu je
trideset osam godin*.

60-e (ĆNŠ): *jema osan ijad, zatrčedu se priko ulic*; (MM): *kroz pedeset godin,
jedanaes Bili Majic*.

70-e (ĆNŠ): *tepli gačić, uz asfalt ulic, trideset ijad duš*; (F): *bit više crveni
tablic, priko kuć, tako silon prilik*; (MM): *jedanajst nedij*; (P): *na ijad ploč, do sto
marak, ne pantin imena ulic, a da nima sob, sa šest njemački besid, šesnajst pupli-
ka*; (RSŠ): *broji šezdesetak ijad, prominiija držav*.

80-e (F): *a tamo trideseti godin, posve odiljenih kabina, crni ricasti dlačic, gle-
dat šorke kobasic*; (P): *stotinjak ijad duš, najlipši toskanski maslin*; (SMM): *posli
trideset godin, trinajst graciji*.

3.2.3. Dativ, lokativ i instrumental množine imenica svih triju rodova

U množinskim padežima dativu, lokativu i instrumentalu nastavci su se svih triju rodova izjednačili, pa se govori o sinkretiziranim relacijskim morfemima.

Imenice muškoga i srednjega roda javljaju se s relacijskim morfemom *-ima(n)*:

50-e (ĆNŠ): *bilu sa baškotiman, o banjima i Spličaniman*; (MM): *ka u librima*.

60-e (ĆNŠ): *kako su konobari cakliman*; (MM): *vozikat se tonobilima*.

70-e (ĆNŠ): *jubavnim parovima, pod marjanskim borima*; (F): *svašta se po
gradu čuje i o pinezima, ča sve judima*; (MM): *svaka čast našin igračima*; (P):
sa krajevima, nije virova očima, sa napisima; (RSŠ): *u ovakvim slučajevima, po
novima zakonima*.

80-e (F): *ne bi odolija napastima, na žalovima, na istim mjestima, afitaje fu-
reštima, judima je samo do uživanja*; (P): *sa takin kriminalcima, sa slikon Splita
u očima, po zidima, skitnju sa svodovima*; (SMM): *sve je u pravin kolurima, žene
očima kolutaju, konobari u frakovima, da se igračima, lipšu Himnu šampionima*.

Imenice ženskoga roda javljaju se s relacijskim morfemom *-an* (samo se u dva-
ma primjerima javlja štokavski morphem *-ama*):

50-e (MM): *cipaj po nogan, u kratkim gaćan, po nogan.*

60-e (ĆNŠ): *triba čut po kaletan i konoban.*

70-e (F): *i filovano dlakan, s boršan, kad san iša po skulan; (P): s krajican,
sa igračkan, ljljačkan, feratan, sa slikan, sa friganin girican; (RSŠ): *a danas po*
*butigan, po drugima republikan, lud za ženskan.**

80-e (F): *nudističkim plažama; (P): okružen fabrikan, skitnju po kaletan i pja-
cetan, istin grimasan; (SMM): o sekundan se radi, u dugin toaletama, po tuđin
*kućan.**

3.2.4. Oblici zamjenica

U analiziranim Smojinim tekstovima podjednako se javlja upitno-odnosna za-
mjenica za značenje ‘neživo’ u obliku *ča* i *šta*:

50-e (ĆNŠ): *ča je san sebe oćoravija, šta moredu; (MM): ča je govori, i šta je*
najglavnije.

60-e (ĆNŠ): *ča nimamo študiji, šta je učinija; (MM): šta je teško.*

70-e (ĆNŠ): *ča je ovo došlo; (F): ča sve judima od nauke; (RSŠ): ma vidi ča*
on meni govori; (P): a ča van je, evo šta oće reć; (MM): reci šta je i šta se Događa,
bila je ča smo igrali.

80-e (P): *ča sad mislin, šta nema nigdje; (SMM): ča je ovo došlo.*

Redovit je i prilog *zašto*:

50-e (ĆNŠ): *a zašto; (MM): zašto ga se ni tiščalo.*

60-e (ĆNŠ): *zašto sad slipite.*

70-e (F): *zašto san to činija; (RSŠ): zašto ne afitaješ.*

80-e (P): *zašto o tome letke pisat, (SMM): zašto jemamo.*

Zabilježene su pojedine složene neodređene zamjenice:

50-e (ĆNŠ): *ali ništa bar slušamo; (MM): ništa ne učidu.*

60-e (ĆNŠ): *oli u svitu dogaja čakod, nije još ništa.*

70-e (F): *neće te opalit za ništa, svašta se po gradu čuje; (RSŠ): ti si nikor i*
ništa; (P): ništa manje, ništo zamršen; (MM): ništa nije razumila, nikor se ne javlja.

80-e (P): *ništa novo, svašta san vidija; (SMM): jeman ti ništo, pineze ništa ne*
spominje.

Pokazne zamjenice u značenju ‘ovaj’, ‘taj’ i ‘onaj’ glase *ovi*, *ti*, *oni*:

50-e (ĆNŠ): *u oni ulični zdravjak; (MM): on je jema oni svoj mot.*

60-e (MM): *oni najnoviji.*

70-e (ĆNŠ): *ti pusti svit; (F): ovi narod; (MM): da oni čas, (P): u ovi otel.*

80-e (F): *ti prvi put, ovi svit; (SMM): na ovi šporki svit.*

3.2.5. Nastavak -oga/-ega u zamjenica, pridjeva i brojeva

U Smojinim tekstovima zabilježeno je supostojanje nastavka palatalnih osnova -ega i nepalatalnih osnova -oga kod zamjenica, pridjeva i brojeva:

50-e (ĆNŠ): *furešti ovega lita nima, radi tega, i ovega puta*; (MM): *u jednoga, s ovega javnoga, beogradskog sporta, kup grgura ninskoga.*

60-e (ĆNŠ): *čakod gruboga*; (MM): *i Polovicu ovega, za Pečenoga janjca*

70-e (ĆNŠ): *ni tega danas nima, splitskog piknika*; (F): *i od drugoga, asti onega boga, uplakanoga čovika, od poreznog ureda, ka starog dobroga aventura*; (P): *jednoga čovika, za bečkog, crnoga, od kosoga tornja*; (RSŠ): *donese velikoga, ćaćinoga, od cilega Splita, materinoga, mulaškoga, lopovskoga.*

80-e (F): *svetoga Šimuna, originalnog dugoga, ispod svakog bora, gori od staroga Karamazova*; (P): *izvor čudnoga vonja, mršavoga, tankoga, maloga, gobavoga, bidnoga čovika, oli ga je malo bidnoga*; (SMM): *ča je novoga, tega se i ja bojim, toploga ognjišta, svoga rodnoga Maloga Mista, pored onega moga.*

3.2.6. Brojevi

Interesantna je i realizacija glavnih brojeva u Smoje, pogotovo od *jedanaest* do *devetnaest* gdje su zabilježeni različiti oblici, oni na -jst te na -est:

50-e (MM): *kad su četрнаjst minuti, sedamnaest goli.*

60-e (MM): *jedanaest Bili Majic, šesnajst puti.*

70-e (F): *a ne jedanaest, zbrojin šesnajst lic*; (MM): *jedanaest crni Kasil, nego da je jedanaest, do petnajst minuti*; (P): *šesnajst puplika.*

80-e (SMM): *jedanaest.*

Konstrukcije s brojevima *dva*, *tri*, *četiri* glase:

50-e (MM): *dva fronta, dva miseca, dva đira, tri gola, tri skupa.*

70-e (F): *četer lica*; (P): *dva šilinga*; (RSŠ): *četiri brata, dva puta, tri kušina.*

Od brojevnih imenica zabilježene su neke:

60-e (ĆNŠ): *pronašli smo trojicu.*

80-e (P): *nas petero-šestero, nas smo četvoro.*

3.2.7. Glagoli

3.2.7.1. Present 3. lica množine

Od glagolskih vremena izdvaja se present i to 3. l. mn. presenta s trima nastavcima -u, -ju, -du, a potonji je najčešći:

50-e (ĆNŠ): *putnici trčedu, puvaju atomi, noge nas bolidu, govoriđu nan, gro-mi tučedu, svučijedu se, obučijedu se, lušijadu, grlidu se, mašedu*; (MM): *ča zasjadu i udunidu se, ne učidu, trčedu, ča zasjadu, samo se bunidu, tužičedu.*

60-e (ĆNŠ): *koji bidu, i bičedu radili, koji jemadu televiziju, svi mučidu, oni očito guštadu, zatrčadu se priko ulic, gledadu nike bile maće, slušadu i sve čujedu*

i vididu, ne moredu bit; (MM): nek zaigradu, ča oni govoridu, da se naše stvari odvijadu, ako mislidu, ne trčedu ne umoridu, a šoldi kapjedu, ako izgubidu niki me Napadadu, goli moraju padat.

70-e (F): uvečer kad se razidedu, svi ga falidu, ne vridu, ne smidu se uopće, sad ustajedu oni koji živedu u centru grada i protestiradu, viču, plaču, zovedu, okričedu se, šušuradu, otvaradu se rolete, vadidu se, miseci prolazidu, koji ćedu ga čekat, dva sididu, loču, koji gredu u spizu; (MM): ne pridadu; (P): dadu ti pineze, onda ti telefoniradu, dica ciču i viču, oli ćedu, rišavaju križaljke, čitaju, pletu, vezu; (RSŠ): dvor, kuća i Šanto sličidu, ne moredu pratit, možjani mu radidu, a konji i mazge ujidadu, jaradu se, tuču kopitan.

80-e (F): jubav činidu, jemadu prav biskupi, posteje škripju, deliberaju ti tonova, grizu i urliču, ne cvrčidu, bliščidu mi koluri; (P): koji se vračadu, i onda šetadu, koji vozidu uz riku, koji želidu vidit svit, na bičikletu dolazidu, a Ravenjani se falidu, da se dica vuču, kako povazdan bičikletu jašidu, da bidu samo od utaje, oni jemadu, sad dovodidu u red.

3.2.7.2. Kondicional

Oblici glagola *biti* (*bimo* i *bite*) u tvorbi kondicionala za 1. i 2. lice množine nisu zabilježeni u Smojinu pisanju. Smoje upotrebljava štokavske oblike *bismo* i *biste*:

50-e (MM): jerbo bismo išli, i vidili bismo, svi bismo polegli.

60-e (ČNŠ): kad budemo jemali domaći program; (MM): svršili bismo igrat, ne bismo tukli.

70-e (F): ča biste vi, štioći, rekli, kako biste vi... sastavili momačad; (MM): mi bismo Potukli, ča bismo onda činili, na koga bismo se onda švogali, mi bismo morali; (RSŠ): onda bismo nas dva marendavali, pili.

80-e (P): i šta biste rekli.

3.2.7.3. Tvorbeni morfem -ni/-nu u glagola druge vrste

Glagoli druge vrste u infinitivnim osnovama u tekstovima imaju oba tvorbeni morfema -ni i -nu:

50-e (ČNŠ): razvodnit ovu vrućinu, smrznut ćeš.

60-e (ČNŠ): jutros ji gren dignit, sunce svanulo, uzbuđenja su splasnula; (MM): ajde brzo Okasnit ćemo, moredu Poginut, ko će Dignit, okrenit.

70-e (ČNŠ): bespravno potonula, sve se izokrenulo; (F): a javno njanci zucnit; (MM): ne smidu se maknit; (P): dignit stambene blokove, gušta san okisnit.

80-e (F): lagano je taknit, nije šiknula nafta, sad moš komodno dignit ruke, okrenula se; (P): gušta san okisnit, kad se nije nagnula, bičikleton skoknit; (SMM): dignut ćeš mriže.

3.2.8. Prilozi

Među priložima izdvajaju se pojedini:

50-e (ĆNŠ): omar se ispraznija; (MM): omar san razumija, umrit ću ovod.

60-e (ĆNŠ): koji su omar ono jutro trkali, jema jušto, a svi smo ovod; (MM): a deboto tri kvarta, onda je tot, onda je jušto svaki Duplo.

70-e (ĆNŠ): bija je to deboto; (F): omar je da gol, tot nima govora; (MM): da barba pomete Jušto, omar ju je skupila; (P): koji tot šeta, ovi ovod di san ja; (RSŠ): ovod ispid ponistrice, ča stojiš tot na vrata.

80-e (F): pri deboto trideset, ovod zalutala, ježivo je to bilo, omar znan, kako prut; (P): omar zoven, ovod usidrija; (SMM): omar da si kupija drugi, svojoj teti ovod, blagdanski obučeni tot su.

3.2.9. Prijedlozi

50-e (ĆNŠ): kontra prijedloga, su dvi demejanje; (MM): a sotin se uvridija, prin svršetka, kontra sarajevske slavije.

60-e (MM): proti Partizana.

70-e (MM): oli da smo priko noći kontra nas.

80-e (SMM): ne mogu zaspat brez tebe.

3.2.10. Veznici

Od veznika se bilježe:

50-e (ĆNŠ): jerbo pada kiša, vengo i čuješ; (MM): vengo gledat ajduka.

60-e (ĆNŠ): virovali oli ne, nidir njanci iz bliza, vengo naše Jadro; (MM): vengo u pobjedu, i njanci ni vidija, oli Donit kup.

70-e (ĆNŠ): jubavnici njanci ne ugazidu travu, oli se ne bi moga nać; (F): kako ko, oli; (MM): oli da smo priko noći; (RSŠ): oli ti dovest, nemoj mi ga njanci spominjat.

80-e (SMM): njanci riči ne znan, oli je bidan navegava.

3.2.11. Čestice

U tekstovima je zabilježena i čestica *barenko* 'barem':

60-e (ĆNŠ): jema barenko ijadu televizori.

70-e (RSŠ): ča ne znan barenko štit.

80-e (SMM): dok ti ne pročitaš barenko.

3.2.12. Uzvici

70-e (ĆNŠ): ajde, baš me zanima; (P): asti onega boga, nu nesriknjega grada, ola koja je to bila divota.

80-e (P): ola ča san pogodija, ala ovod san već bija, nu ti boga.

4. ZAKLJUČAK

Splitski govor jest kulturna vrijednost koja odražava povijest, identitet i duh grada Splita.

Smoje poznaje svoj grad, poznaje *spliski* na kojemu i piše. On se njime vješto služi, komentira što vidi, ruga se, provocira. U ovome radu analizirao se Smojin književni jezik, odnosno jezik njegova *Libra*. U njemu su se našli Smojini feljtoni, članci, putopisi i scenarij za film – tekstovi koji su nastajali u različitim vremenskim odsječcima. Želja je bila vidjeti kakva je Smojina *spliska rič*. Analiza je pokazala da je Smoje u tim uradcima ostao vjeran sebi, svojem pisanju i *spliskoj riči*. Bez obzira radi li se o Smojinu pisanju iz 50-ih, 60-ih, 70-ih ili 80-ih godina 20. stoljeća, čitali mi Smojine feljtone, članke ili reportaže, Smojina je pozadina teksta uvijek bila ista. Prepoznatljiva čakavska *spliska nota* nikada u njegovu pisanju nije iščeznula. Ipak, prisutni djelići štokavskoga ili standardnoga mogu se ponegdje iščitati u Smojinim redovima, no to ne treba nimalo zabrinjavati. Čakavski grad Split već je tada »poznavao« štokavski jezični sloj. Smojin književni jezik nikada nije izgubio svoju *splisku rič*, a naš Smoje ostao je vječni, nezaboravni Smoje!

LITERATURA

- Andrijić, M. (2022). *Humor u novinarstvu Milorada Bibića Mosora*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu – Fakultet političkih znanosti.
- Galović, F. (2014a). Dvi riči o čakavštini u humorističnim pričicama. U D. Franetović Kuzmić i F. Galović (ur.). *Za puknit o 'smija: zbornik šaljivih pričica Udruge Čakavski jazik*, 9–12. Split.
- Galović, F. (2014b). Prilog poznavanju splitske čakavštine prve polovice 20. stoljeća. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 42, 1–2, 51–69.
- Galović, F. i Togonal, M. (2021). Šjora Vinka gre u spizu: Govor grada Splita u kratkim pričama Dunje Kalinić. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 49, 1–2, 51–81.
- Galović, F. i Jutrović, D. (2021). Phonological and morphological characteristics in the speech of older generation in Split. *Kroaatologija*, 12, 1, 29–66.
- Kurtović Budja, I. (2010). Kopneni čakavski govori u okolici Splita, Šibenika i Zadra. U A. Celinić, I. Kurtović Budja, A. Čilaš Šimpraga i Ž. Jozić (ur.). *Prinosi hrvatskoj dijalektoloziji*, 77–157. Split – Zagreb.
- Jutrović, D. (2004). Što je ostalo od splitskog čakavskog dijalekta? U I. Lukežić (ur.). *Riječki filološki dani*, 5, 233–245. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Jutrović, D. (2010). *Spliski govor. Od vapura do trajekta. Po čemu će nas pripoznavat*. Split: Naklada Bošković.
- Jutrović, D., Tomelić Ćurlin, M. i Runjić-Stoilova, A. (2016). *Libar o jeziku Marka Uvodića Spličanina*. Split: Filozofski fakultet u Splitu.

- Lisac, J. (2003). *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Menac-Mihalić, M. i Menac, A. (2011). *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Zagreb.
- Milinović Hrga, A. (2020). O značenju leksema spličanistika. U M. Nigoević i T. Rogić Musa (ur.). *Teatar u Splitu i Split u teatru: zbornik radova sa znanstveno-stručnoga skupa o Anatoliju Kudrjavcevu*, 37–50. Split – Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu i Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Prizmić, V. (2004). Carmiggelt i Smoje – pripadnost vremenu i prostoru S. Carmiggelta i M. Smoje kroz dnevnu kolumnu i tjednu rubriku *Kronkel* i *Dnevnik jednoga penzionera*. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 32, 2, 261–300.
- Tomelić Ćurlin, M. i Plazibat, D. (2015). Nekoliko sintaktičkih kalkova u Smojinu diskursu. *Croatia et Slavica Iadertina*, 11, 2, 311–332.
- Tomelić Ćurlin, M. (2020). Zavririmo u škrinju jezične povijesti (Maleni doprinos proučavanju splitske jezične baštine). U J. Bratulić, G. Čupković i J. Galić (ur.). *Dijalekti, jezična povijest i tradicija: zbornik u čast Josipu Liscu*, 701–718. Zadar: Sveučilište u Zadru, Matica hrvatska, Ogranak Matice hrvatske u Zadru.
- Vulić, S. (2008). Sociolingvistička situacija u gradu Splitu i okolici. U M. Falski i M. Kryska Mosur (ur.). *Miasto w kulturze chorwackiej / Urbano u hrvatskoj kulturi*, 229–338. Varšava: Wydano nakładem Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Izvor

Smoje, M. (1981). *Libar*. Split: Logos Split.

Mrežni izvori

- Miljenko Smoje, sporedan, a vječan. <<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/miljenko-smoje-sporedan-a-vjecan-3908121>> (pristupljeno 8. siječnja 2023.).
- Smoje za vječnost. <<https://www.dalmacijadanas.hr/smoje-za-vjecnost-sad-je-i-konacno-splificani-dobivaju-povijesni-kutak-o-kojem-ce-generacije-pricati-feda-klaric-kroz-suze-za-dalmaciju-danas-zovu-me-ljudi-iz-cijelog-svijeta-radost-je-golema>> (pristupljeno 9. siječnja 2023.).
- O – je – Smoje! <<https://tris.com.hr/2023/04/o-je-smoje/>> (pristupljeno 21. siječnja 2023.).

SMOJE'S ETERNITY AND THE SPLIT SPEECH

Summary

Many people have been involved in the Split Chakavian dialect; it has been studied and evaluated, written down, analyzed... The city of Split has its own history, described and written down, it has its own language, it has Miljenko Smoje. The language of Miljenko Smoje deserves attention. Smoje was a well-known Split journalist, reporter, «great typewriter», humorist, travel writer, television screenwriter... a man of great creative zeal. He wrote down the Split speech and translated it into the medium of the written word – his record is not only a unique literary work in the history of Croatian literature, but also a linguistic, dialectological document of the original Split speech.

The analysis of Smoje's literary language will be made on his book named *Libar*, from 1981, which contains many of his feuilletons, articles, parts of articles, travelogues and a film script. It was created from 1955 to 1981. The corpus of research includes chapters from *Libar: Feljtoni, Razgovori sa Šantom, Putositnice, Ćakule na šentadi, Mali Marinko* and *Servantes iz Maloga mista*.

This paper is a scientific study of the language of Miljenko Smoje that he used in his works. Smoje was witty, sarcastic, gloomy while describing Split's everyday life, tied to the fate of a small man – a hard worker, a fisherman, a simple Dalmatian man...

In this paper, the Split Chakavian dialect and Miljenko Smoje will be observed. The paper reflects on Smoje's written word and highlights its «secondary status» in Croatian linguistic culture, and it reflects on Smoje reaching an eternity. With this contribution, we will remember a great chronicler, his experience, humor, sincerity, as well as his achievements.

Welcome to the Year of Miljenko Smoje!

Key words: *Miljenko Smoje, Smoje's literary language, linguistic analysis, Libar.*

L'IMMORTALITÀ DI SMOJE E LA *SPLISKA RIČ* – *PAROLA SPALA(T)INA*

Riassunto

Molti studiosi si sono occupati del ciacavo spalatino; è stato esaminato, valutato, sezionato, trascritto, analizzato... La città di Spalato ha la sua storia scritta e trascritta ha la sua lingua, ha il suo Smoje. La lingua di Miljenko Smoje, rispettivamente la sua creatività, merita grande attenzione. Smoje è stato un celebre giornalista spalatino, reporter, »gran maestro della macchinetta (makinjeta)«, letterato, *umorista*, scrittore di viaggi, scenarista televisivo... Uomo dalla grande passione creativa. Ha trascritto il suo *spala(t)ino* trasferendolo nel media della parola scritta e i suoi testi non rappresentano solo un'opera letteraria unica nella storia della letteratura croata, ma anche un documento linguistico del ciacavo e della parlata originaria spalatina.

L'analisi della lingua letteraria di Smoje si svolgerà sul *Libar – Libro* dell'anno 1981, che contiene molti suoi feuilleton, articoli, parti di articoli, scritti di viaggio e scenari filmici. Tutta questa parte della sua produzione creativa risale agli anni dal 1955 al 1981. Nel corpus della ricerca rientrano i capitoli del *Libar: Feljtoni, Razgovori sa Šantom, Putositnice, Ćakule na šentadi, Mali Marinko e Servantes iz Maloga mista*.

Questo lavoro è una trattazione scientifica della lingua in cui Miljenko Smoje scrisse la sua opera. Nel suo *spliski Ćakavski - ciacavo spalatino* fu spiritoso, sarcastico, malinconico nel descrivere la quotidianità spalatina, appassionato al destino dell'uomo semplice, del contadino, del pescatore, dell'uomo più umile, del *dispetto spalatino*...

In questo lavoro si tratteranno il ciacavo spalatino e Miljenko Smoje, la sua *spliska rič – parola spala(t)ina*. Si riflette sulla parola scritta di Smoje e nella stessa misura se ne elogiano la »minorità« nella cultura linguistica croata e la sua immortalità. Con questo contributo intendiamo onorare la memoria di questo grande cronista, della sua esperienza, umorismo, sincerità e della sua parola.

Benvenuto l'anno di Smoje!

Parole chiave: *Miljenko Smoje, Libar, dialetto ciacavo scritto spalatino.*

Podatci o autorici

Dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, prof. zaposlena je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Splitu na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost. Područja su njezina nastavnoga i znanstvenoga rada: hrvatska dijalektologija, povijest hrvatskoga jezika i usmena književnojezična tradicija.

E-adresa: mtomelic@ffst.hr